

### **Vogels en de Wet**

De handleiding 'Vogels en de Wet' is geen saai wetboek. Het heeft een begrijpelijke tekst, die bruikbaar is om in de dagelijkse praktijk te bepalen welke preventieve maatregelen kunnen worden genomen om overtredingen te voorkomen, maar ook om overtredingen te signaleren en te melden bij opsporingsinstanties. Het boekje maakt voor iedereen duidelijk wat wel en wat niet mag. Alle bepalingen uit de Vogelwet 1936, Natuurbeschermingswet en Jachtwet die van toepassing zijn op vogels, worden behandeld. Daarbij moet er wel op worden gerekend dat de wettelijke bepalingen voortdurend in beweging zijn en dat inmiddels bijvoorbeeld ook de jacht op Houtsnip, Sloebend, Tafelend, Kuifeend, Topperend, Pijlstaart, Wintertaling en Watersnip geheel is gesloten. Bij de verkoop van het boekje zou dus bij elke verandering in de wettelijke regels een nieuw inlegvelletje aan het boekje moeten worden toegevoegd om up-to-date te blijven, zodat misverstanden worden voorkomen. Jammer dat in het boekje typische jagersuitdrukkingen worden gebruikt. Voor wie zich interesseert voor deze materie en dat moest eigenlijk elke vogelbeschermer zijn, is dit boekje onontbeerlijk.

H. Peeters & H. Vromen: *Vogels en de Wet*. 120 bladzijden, geïllustreerd met pentekeningen van Beatrijs van den Bos en Gert-Jan Bos (1995). Uitg. Stichting Uitgeverij KNNV, Oudegracht 237, 3511 NK Utrecht, (030) 233 35 44. Prijs f 24,95 (voor KNNV-leden f 19,95).

### **Relaties tussen dagvlinders en heide**

Bink heeft drieëndertig soorten dagvlinders die de heidegebieden bewonen, geselecteerd om de relatie tussen hen en het landschapstype te bepalen. Heidevlinders zijn aan specifieke milieutypen gebonden en komen voor in stuifzand, moeras tot bosrand. De literatuuropgave beperkt zich tot twee gedegen bronnen.

F.A. Bink: *Relaties tussen dagvlinders en milieutypen op de heide*. Basisrapport heide 6. 36 bladzijden, enkele zwartwitfoto's en tabellen (1995). Te bestellen bij het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen door overschrijving van f 30,- op gironummer 948 540 (geen verzamelgiro gebruiken). Vermeld bij bestelling 'IBN-rapport 187' (ISSN: 0928-6888) en titel.

### **Fauna en natuurdoeltypen**

Voor een honderdtal gebieden in Nederland wordt vastgelegd welke ecosystemen zullen worden gerealiseerd. Men wil dit realiseren door natuurdoeltypen te ontwikkelen. Ten behoeve van de continuïteit en de gewenste biodiversiteit is het nodig te weten aan welke eisen deze natuurdoeltypen moeten voldoen. Er zijn vier hoofdgroepen van natuurdoeltypen: Nagenoeg natuurlijke eenheden, begeleiden natuurlijke eenheden, halfnatuurlijke eenheden, multifunctionele eenheden. Met behulp van (vooral) literatuurgegevens hebben de auteurs statistische berekeningen gemaakt over de minimumoppervlakte welke vogels en zoogdieren nodig

hebben om een kernpopulatie te kunnen dragen. Met kernpopulatie bedoelen de auteurs: 'Een populatie die een geringe tot verwaarloosbare kans heeft om door normale demografische en niet-extreme milieustochasticeit uit te sterven' (stochasticeit = van vermoedelijke aard, red.). Waarbij wordt aangenomen dat er enige uitwisseling is met andere populaties van de zelfde soort. Het rapport lijkt een goede aanzet te zijn tot het openen van een discussie over dit thema. Bij dit onderzoek lijkt het aantal gebruikte bronnen erg summier te zijn.

P.M.

J.T.R. Kalkhoven, R.C. van Apeldoorn & R.P.B. Foppen: *Fauna en natuurdoeltypen*; minimumoppervlakte voor kernpopulaties van doelsoorten zoogdieren en vogels. 134 bladzijden, waarvan 24 bladzijden voornamelijk toelichtende tekst om de figuren en tabellen te kunnen begrijpen, korte literatuuropgave (1995). Te bestellen bij het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen door overschrijving van f 50,- op gironummer 948 540 (geen verzamelgiro gebruiken). Vermeld bij bestelling 'IBN-rapport 193' (ISSN: 0928-6888) en titel.

### **Wereldatlas van de vogeltrek**

Wie over het fenomeen vogeltrek meer wil weten, kan zich verheugen in een nieuw boek over de vogeltrek dat uit het Engels werd vertaald. Het behandelt niet alleen de vogeltrek in Europa maar ook van andere werelddelen, zodat er vele vogelsoorten worden beschreven die wij in Europa nooit zullen aantreffen.

Bijzondere gedragingen in het ene werelddeel behoeven dus niet ook te gelden voor een ander werelddeel. Wel krijgen wij in dit boek een inzicht van het wereldomvattend mysterie van de vogeltrek. De inventarisatie van de vogeltrek op de verscheidene continenten wordt afgewisseld met hoofdstukken over migratiepatronen, vliegtechnieken, navigatie, tussenstations en wereldomvattende beschermingsmaatregelen.

Met behulp van computertechnieken zijn de reizen van meer dan honderd vogelsoorten van het noordelijke en zuidelijke halfrond in beeld gebracht. Nog eens vijfhonderd trekvogelsoorten komen aanvullend in een apart overzicht aan bod. Pas de laatste jaren komen er dank zij het ringonderzoek, radarwaarnemingen en het volgen van trekvogels per satelliet, antwoorden op allerlei vragen waar wij voorheen geen antwoord op konden geven. Toch blijft de vogeltrek voor ons nog steeds in vele opzichten een enorm groot raadsel. De atlas is op Beazleyachtige wijze samengesteld met een groot aantal kleurenfoto's en kleurentekeningen.

Wie wereldomvattend wil weten wat er zoal over de vogeltrek bekend is geworden, zal bij de aanschaf van dit boek niet worden teleurgesteld.

Jonathan Elphick: *Wereldatlas van De vogeltrek*. Met bijdragen van B. & J. Jackson, Ch. Mead, M. Ogilvie, P. Fullagar & T. Oatley. 180 bladzijden, 70 kleurenfoto's, 50 kaarten, 150 aquarellen in kleur (1996). Oorspronkelijke titel *The Atlas of Bird Migration*. Vertaling Jan van Gelderen, eindredactie Jan van der Bijl. Uitg. Schuyt & Co., postbus 563, 2003 RN Haarlem, (023) 532 54 40. Prijs f 59,50, Bfr. 1190.

## De eeuw van Thijссе

Eén van de activiteiten tijdens het Thijссе-jaar in 1995 was de organisatie van het symposium 'Honderd jaar Natuurbeleving en Natuurbescherming' dat op 13 oktober 1995 in Amsterdam werd gehouden. De uitgewerkte voordrachten zijn in de vorm van een brochure 'De eeuw van Thijссе' samengevat en door de Heimans en Thijссе Stichting uitgegeven. De stichting wil met deze uitgave niet alleen bij de persoonlijkheid van Thijссе stilstaan, de stichting wil ook een moment markeren.

In de wereld van de natuurbescherming staan wij voor nieuwe ontwikkelingen. Een aantal zijn of lijken op zijn minst positief voor de natuur, andere misschien minder. Tijdens het symposium zijn de verwachtingen aan de orde gekomen en die hebben de bijna driehonderd deelnemers aan het denken gezet. De stichting vond een en ander ook voor anderen opmerkelijk genoeg om er deze publikatie aan te wijden. De volgende voordrachten vinden wij in de brochure met toepasselijke illustraties weergegeven: De levensloop van Jac. P. Thijссе: zijn betekenis voor de samenleving; Thijссе op Texel; over Thijссе's publikaties (bibliografie van de belangrijkste werken); de opkomst van natuurstudie en natuurbescherming in Nederland - feiten en achtergronden; natuurbescherming tussen 1920-1960: magere jaren of sluipende groei; natuurbeleving vroeger, nu en in de toekomst; de natuur is dood, leve de natuur; Heimans en Thijссе Stichting: archiveren en waarderen.

Het doel van de stichting is het aanmoedigen en ondersteunen van activiteiten op het gebied van natuurbeleving, de natuurstudie, het natuurbehoud en de natuureducatie. Daarbij behoort ook het bevorderen van het behoud en de toegankelijkheid van (historische) bronnen en archieven, die bovengenoemde gebieden betreffen.

Van elke van de beide 'ouders' heeft de stichting twee in het oog springende activiteiten geërfd. Van de een is dat de tweejaarlijkse uitreiking van de Heimans en Thijссе Prijs en (kleine) aanmoedigingsubsidies en van de ander de bibliotheek en het archief.

Sinds 1955 is een respectabel aantal Heimans en Thijссе Prijzen uitgereikt. Van de veertig prijzen ontvingen natuurlijk ook een aantal vogelaars deze prijs zoals Ko Zweeres, B.J.J.R. Walrecht, Kees Swennen, Gerrit Bosch (1957), Rinke Tolman, Cor Tanis, Piet Brander (1980), J. Veenman (1962), Marius Kolvoort (1964), Jules Philippona, Eldert Kortenoever, Tom Lebreit (1969), E.E. van der Voo, Jan P. Strijbos (1977), D.E.T. van der Ploeg (1985), D. van der Laan (1992), P.J. van Zomeren (1995).

Een voortdurend probleem van de bibliotheek en het archief is de vraag waar de grens van dit werk ligt. Wat moet er zoal worden gedocumenteerd? Archiveren is namelijk voor een belangrijk deel 'voorzien' omdat wat heden nog geen historie is, kan dat morgen al wél zijn. Wacht men in bepaalde gevallen tot documentatie historie is geworden dan loopt men in sommige gevallen al achter de feiten aan.

Uitbreiding van zowel de medewerkers als de archiefruimte zou voor de Heimans en Thijссе Stichting eigenlijk nu al noodzaak moeten zijn.

A. van Loon, M. Coesèl, J.L. van Zanden, P.J.H. Kockelkoren, J.M. Cramer, J. Zwier & K. van Zomeren: De eeuw van Thijссе. 100 jaar natuurbeleving en natuurbescherming. 63 bladzijden, 50 afbeeldingen (1996). ISBN 90-9009204-8. Uitg. Heimans en Thijссе Stichting, postbus 20213, 1000 HC Amsterdam, (020) 622 81 15.

U kunt de brochure bestellen door overmaking van f 17,50 op postgirorekening 3 831 069 ten name van de Heimans en Thijссе Stichting, Amsterdam, onder melding van 'De eeuw van Thijссе'.

## Eeuwnummer van 'De Levende Natuur'

Nummer 2 van de 97ste jaargang (maart 1996) van 'De Levende Natuur' is een feestelijk nummer van 63 bladzijden. Precies honderd jaar geleden, in maart 1896, verscheen het eerste nummer van 'De Levende Natuur'. Vlak voor de eeuwwisseling, waarin veel mensen zoekend waren. De tijd van het biologisch reveil. Een tijd waarin Jac. P. Thijссе en E. Heimans een nieuwe weg aangaven: leren waarnemen en daarmee leren de natuur te waarderen. Zij waren ook de initiatiefnemers tot de oprichting van De Levende Natuur.

Nu, honderd jaar later, staan wij weer voor een eeuwwisseling en wel een heel bijzondere: naar een nieuw millenium. Ook nu is de behoefte aan richting groot; hoe moet het verder gaan met onze natuur in deze samenleving? Nieuwe vragen of vergelijkbare vragen als een eeuw geleden? In dit jubileumnummer heeft de redactie geprobeerd hier op in te gaan en een brug te slaan tussen artikelen van de eerste redacteurs en bijdragen over de huidige situatie daarvan. Dit eeuwnummer is daarom niet alleen een historisch, maar tegelijkertijd een eigentijds nummer geworden. Extra als bijlage treft men in het hart van het blad een beschreven wandeling over de Sint-Pietersberg aan. Deze Nederlands-Belgische berg was indertijd ook onderwerp van het eerste themanummer van De Levende Natuur. Ook de vogels komen in dit eeuwnummer ruimschoots aan de beurt met artikelen over Torenvalken en Sperwers, over de vogels op Rottum en over het wel en wee van de Zilvermeeuw door de jaren heen.

De ad hoc-redactie voor dit eeuwnummer bestond uit drs. F. Saris, dr. B. van Tooren en drs. H.L. Schimmel-ten Kate.

Het eeuwnummer is afzonderlijk te bestellen door f 15,- over te maken op postgironummer 81 935 ten name van Abonnementenadministratie De Levende Natuur, Noordereinde 60, 1243 JJ 's-Graveland, (035) 655 99 11, onder vermelding van 'Eeuwnummer DLN, maart 1996'. 'De Levende Natuur' verschijnt zes maal per jaar en een abonnement kost f 50,- per jaar.

## Op een zondagmorgen, heel vroeg

In een verhalenbundel beschrijft de auteur in 24 verhalen allerlei confrontaties tussen dieren en mensen en tussen dieren onderling, zoals een mens die ziet. In een aantal verhalen van de bundel spelen vogels de hoofdrol.

Het gedrag van de optredende dieren kijkt in veel verhalen nogal af van wat als normaal wordt

beschouwd. Voor de omgeving heeft dit soms aangename, soms onaangename gevolgen. Zo laat een duivenpaarje het opzetten van een broedsel afhangen van het succes waarmee ze op mensen hun uitwerpselen laten vallen en een Blauwe Reiger is woedend omdat het vee in het weiland een hekel aan hem heeft.

Het is een vrolijk boek, dat de lezer laat genieten van gewoon en vooral ongewoon gedrag van dicht bij de mens levende dieren. Op het frisblauwe omslag staan twee Knobbelzwanen. Zij treden op in het verhaal waaraan het boek zijn titel heeft ontleend. Daarin lopen twee vogels op een zondagmorgen, heel vroeg, door een rood splicht. Dat heeft een paar dagen later vervelende gevolgen.

Willem Vermeulen: Op een zondagmorgen, heel vroeg. 142 bladzijden (1996). ISBN 90-800423-2-3. Prijs f 29,90. De bundel is ook rechtstreeks bij de auteur/uitgever te verkrijgen door f 29,90 (f 24,90 + f 5,- verzendkosten) over te maken op postgironummer 6 022 859 ten name van W. Vermeulen, Nootgedacht 47, 3701 AM Zeist, onder vermelding van 'Op een zondagmorgen, heel vroeg'.

## Zout op de staart

Als liefhebber die haar verwondering over de liefde voor vogels vastlegt, schreef Dana Constandse vierentwintig verhalen. Vogels in woorden gevangen: een klein monument voor de vogels en voor de mens die ze observeert.

In parken, volkstuinen, ja zelfs in stadstuinen vliegen vogels rond. Dana Constandse is al sinds haar jeugd in vogels geïnteresseerd, maar blijft er naar kijken met de oprechte verbazing van de amateur: telkens weer is ze verrast en vaak vergeet ze daarbij op specifieke kenmerken te letten. Deze verhalen gaan niet alleen over het gedrag van vogels, maar ook over de manier waarop mensen ze kunnen zien. Dat heeft de nauwlettende lezer ook uit haar bijdrage voor ons blad kunnen opmaken.

Zij benadert de vogels uit een hoek waarbij wij wel eens denken 'zò hadden wij het eigenlijk nog nooit gezien'. Eenvoudige pentekeningen van Paul J. Marcus illustreren het boek.

Dana Constandse: Zout op de staart. Vogelverhalen. 144 bladzijden, 10 pentekeningen van Paul J. Marcus (1996). Uitgeverij Wereldbibliotheek B.V., Keizersgracht 524, 1017 EK Amsterdam, (020) 638 18 99. Prijs f 29,50.

## Lijst van Nederlandse vogels

De Lijst van de Nederlandse vogels is een avifaunistische lijst die is bijgewerkt tot 1 februari 1996, waarin alle 442 vogelsoorten en hun ondersoorten staan vermeld die op de maand nauwkeurig en plaats tot op de provincie nauwkeurig bekend zijn. Bovendien de soorten(2) waarvan alle exemplaren of hun voorouders met zekerheid uit gevangenschap afkomstig zijn. De lijst komt overeen met en loopt vooruit op de beslissingen van de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) en is een voortzetting van de Lijst van Nederlandse vogelsoorten waarvan gedurende 1998-1994 jaarlijks twee of meer herziene edities zijn verschenen. Voor iedere soort is de avifaunistische status in Nederland vermeld waarbij een aantal onderschei-

dingen is gemaakt. Bij zeldzame soorten worden een aantal gegevens over de documentatie vermeld en bij zeer zeldzame soorten worden alle gevallen genoemd met aantal, maand, jaar en provincie. Ook worden in België vastgestelde soorten genoemd.

In het gebruik van de Nederlandse vogelnamen zit nog steeds zoveel beweging dat daar voorlopig helaas geen rust in is te verwachten mede ten gevolge van de nieuwe spellingsvoorwaarden die in augustus 1997 officieel ingaan. Het zou prettig zijn als bij alle vermelde waarnemingen juiste datum en plaats zouden zijn vermeld. Dat kost natuurlijk wel veel meer ruimte.

Voor de fervente vogelaar is deze lijst een 'must'.

A.B. van den Berg & C.A.W. Bosman: Lijst van Nederlandse vogels. Vijfde editie. 75 bladzijden, losse leeswijzer (1996). Uitg. Arnoud B. van den Berg & Cécilia A.W. Bosman, Duinlustparkweg 98, 2082 EG Santpoort-Zuid. Prijs f 35,- (inclusief verzendkosten). De lijst is verkrijgbaar door f 35,- over te maken op postgironummer 3 682 043 te name van A.B. van den Berg, Santpoort-Zuid, onder vermelding van 'Lijst van Nederlandse vogels, 5de editie'.

## Biologische monitoring zoute rijkswateren 1990-1993

In 1989 is door Rijkswaterstaat een begin gemaakt met een biologisch monitoringprogramma in de Nederlandse zoute wateren. Het primaire doel van dit programma is te voorzien in de biologische informatiebehoefte voor de Monitoring van de Waterstaatkundige Toestand des Lands (MWTL) en wel in het bijzonder op het gebied van lange-termijnontwikkelingen. In MWTL-verband wordt naast een biologisch ook een fysisch en chemisch monitorprogramma uitgevoerd. De uitvoering van het biologisch monitoringprogramma in de zoute wateren wordt gecoördineerd door het Rijksinstituut voor Kust en Zee en het wordt in belangrijke mate door externe onderzoeksinstituten uitgevoerd.

In een rapport wordt een eerste integrale presentatie gegeven van resultaten van het programma. Door de veelheid van gegevens die beschikbaar zijn, moest een selectie worden gemaakt. Van de belangrijkste groepen van organismen uit het biologisch meetnet (fytoplankton, planten, bodemleven, visziekten, vogels en zeezoogdieren) zijn de meest opvallende bevindingen uit de periode 1990-1993 in het rapport gepresenteerd. Deze periode van monitoring is nog te kort om conclusies toe te laten over trendmatige veranderingen van het biotische milieu in de verschillende watersystemen. Echter, omdat het programma in een aantal gevallen voortbouwt op al vóór 1990 bestaande meetreeksen, biedt de combinatie van gegevens de mogelijkheid een aantal belangrijke veranderingen te zien die (mogelijk) in verband kunnen worden gebracht met de invloed van de mens.

Dit zijn de verandering in de schorrenvegetaties in de Oosterschelde en de verschuiving in het voorkomen van verscheidene vogelsoorten in het Deltagebied als gevolg van de uitvoering van het Deltaplan, de opvallende reductie van het voorkomen van ziekten bij Bot en Schar en het nog niet reageren van de bodemfaunabiomassa

in de westelijke Waddenzee op de rond 1984 ingezette terugloop van de afvoer van voedingsstoffen vanuit het IJsselmeer.

In hoofdstuk 6 behandelen P.L. Meininger, H.J.M. Baptist en R. Witte de vogels. Er wordt geconcludeerd dat het Nederlandse deel van het Nederlands Continentaal Plat (NCP) voor verscheidene zeevogelsoorten van internationale betekenis is. Met betrekking tot AMOEBE (Algemene Methode voor Oecosysteembeschrijving en -Beoordeling)-soorten Noordse Stormvogel en Alk/Zeekoet wordt geconcludeerd dat over de laatste tien jaar geen duidelijke trendmatige veranderingen in het aantal Noordse Stormvogels op het Nederlands Continentaal Plat zijn opgetreden, maar dat de aantallen 's winters op het Nederlands Continentaal Plat verblijvende Alk/zeekoeten wel zijn toegenomen en dat er een verschuiving is opgetreden in hun verspreidingspatroon.

F. Heinis, I. Akkerman, K. Essink, F. Colijn & M.J. Latuhin: Biologische monitoring zoute rijkswateren 1990-1993. 79 bladzijden, 23 foto's, 28 figuren, 7 tabellen. Rapport RIKZ-95.059. Met Engelse samenvatting (1995). Uitg. Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, Rijksinstituut voor Kust en Zee/RIKZ, 's-Gravenhage. Nadere informatie verkrijgbaar bij Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Waterstaat, mevrouw Ir. I. Akkerman, Rijksinstituut voor Kust en Zee/RIKZ., postbus 20907, 2500 EX 's-Gravenhage (Kortenaerkade 1), (070) 311 43 11.

## Kampioen Natuurgids

Er is nu een ANWB-wegwijzer voor de natuur. In samenwerking met de Uitgeversmaatschappij Tirion te Baarn heeft de Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB de vertaling van de Duitstalige natuurgids 'Der neue Kosmos Tier- und Pflanzenführer' uitgegeven. De gids bevat bijna duizend beschreven planten en dieren (met kleurenfoto) voor heel Europa. Daaronder bevinden zich zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, vissen, ongewervelden (waaronder kreeften, insecten, wormen, weekdieren), bomen en struiken, kruidachtige bloemplanten (ingedeeld naar de kleur van de bloemen), grasachtige planten, sporenplanten en vruchten.

Daar kon natuurlijk niet naar volledigheid worden gestreefd, maar naar alle redelijkheid worden de meest algemene en vooral ook opvallende planten en dieren behandeld. Er worden bijvoorbeeld ruim 186 vogelsoorten beschreven, elk met een kleurenfoto. Het strekt de gids tot eer dat geen nestfoto's zijn gebruikt. Voor de algemeen geïnteresseerde in plant en dier geeft de gids een goed overzicht, maar de kans bestaat dat men naar een bepaalde soort tevergeefs zal zoeken. Dat kan ook niet anders.

Een gids voor de hele familie die elk wat wils verschaft en goed is voor het handschoenenkastje van uw auto.

U. Stichmann-Marny & E. Kretzschmar: Kampioen Natuurgids. 448 bladzijden, ruim 1000 kleurenfoto's (1996). Dieren- en plantengids voor heel Europa. Met medewerking van W. Stichmann. Uit het Duits vertaald en bewerkt door drs. P. Heukels. Uitg. ANWB, 's-Gravenhage en Uitg. Mij. Tirion, Baarn. Alleen verkrijgbaar via ANWB-vestigingen en ANWB-VVV-agentschappen. ISBN 90-18-00657-2. Prijs f 29,95.

## Ganzenschade aan akkerbouw

In dit rapport wordt uitvoerig ingegaan op het verschil tussen schade door ganzen in de akkerbouw en in graslandculturen. Uit onderzoek op graslanden in Groningen en Friesland blijkt dat bezoek van grazende ganzen niet altijd nadelig uitvalt maar zelfs ook tot hogere opbrengst kan leiden. In de akkerbouw is het schadepatroon grillig. Daarbij speelt de stijging van de economische waarde van het gewas eveneens een rol. Via het Jachtfonds worden sinds de jaren zeventig vergoedingen van landbouwschade uitgekeerd. Het blijkt dat sinds die tijd de vergoedingen voor ganzenschade op jaarbasis maximaal f 200.000,- tot maximaal f 4.000.000,- zijn opgelopen. Het onderzoek beslaat drie seizoenen (1991-1994) en heeft geleid tot meer inzicht in het verschil in schadevormen bij begrazing door verschillende soorten ganzen en gewassen. Het bodemtype (indirecte factor) en de weersomstandigheden zijn eveneens van invloed. Pas uit de grond komende gewassen zijn gevoeliger voor begrazing door ganzen dan gewassen in een verder ontwikkelingsstadium. Granen die verlaat rijpen bijvoorbeeld als gevolg van begrazing door ganzen, hebben een hoger vochtgehalte. Kruidengroei in wintertarwe wordt niet bevorderd door het grazen van ganzen. De auteur spreekt in dit uitvoerige rapport zijn zorg uit over de mogelijke toename van schadeclaims als gevolg van het mestbeleid.

De onderzoeker vreest dat als gevolg van de verlaging van het bemestingsniveau van de gewassen de draagkracht van de gebieden voor ganzen zal verminderen. Niet alleen voor de betrokken landbouwers maar ook voor anderen die een beeld van de problematiek rond schade door ganzen willen vormen, aanbevelingswaard.

P.M. W.A. Teunissen: Ganzenschade in de akkerbouw. Onderzoek naar factoren die een rol spelen bij het ontstaan van ganzenschade in de akkerbouw. 167 bladzijden, zwartwitfoto's, met figuren en grafieken en tabellen. Verder een uitgebreide literatuurlijst, conclusies en aanbevelingen voor nader onderzoek. Te bestellen bij het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek Wageningen, door overschrijving van f 60,- op gironummer 948 540 (geen verzamelgiro gebruiken). Vermeld bij bestelling 'IBN-rapport 21' (ISSN: 0928-6888) en titel.

## De ruime jas

In dit rapport houdt Albert Beintema een pleidooi voor het flexibel invullen van het Relatienotabeheer. Veel weidevogels kunnen profiteren van de combinatie beheerpercelen en intensief beheerde percelen. Tot op heden is er geen negatief bewijs gevonden voor negatieve invloeden vanuit de grenszones tussen de beide beheertypen. Reservaten blijven als brongebied onmisbaar. Het idee heeft de mogelijkheid om de weidevogels meer ruimte te geven.

P.M. A.J. Beintema: De ruime jas. Flexibele invulling van het Relatienotabeheer: kansen of risico's. 47 bladzijden, diverse figuren en literatuuroppgave (1995). Te bestellen bij het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen door overschrijving van f 30,- op gironummer 948 540 (geen verzamelgiro gebruiken). Vermeld bij bestelling 'IBN-rapport 200' (ISSN: 0928-6888) en titel.

## Swans

Voor een voordelige prijs kwamen wij in een boekwinkel een heel mooi boek over zwanen tegen. Het is een boek met niet minder dan 79 kleurenfoto's van zwanen gemaakt door de Japanner Teiji Saga. Jaren geleden publiceerden wij een aantal foto's van hem in 'Het Vogeljaar'. Voor elke zwanenliefhebber zijn de foto's onweerstaanbaar mooi. Saga besteedt elke jaar vijf maanden aan het fotograferen van zwanen. Dr. Janet Kear, directeur van de Wildfowl and Wetlands Trust Center in Martin Mere, Engeland schreef een interessante inleiding van veertien bladzijden waarin het leven van zwanen en het onderzoek aan zwanen wordt beschreven.

Teiji Saga: Swans. 97 bladzijden, 79 kleurenfoto's (1990). Uitg. Schirmer Art Books, 71 Great Russell Street, London WC1B 3BN, Engeland. Prijs circa f 97,50.

## Le Martinet noir

Er verscheen een aardig Frans boekje over de Gierzwaluw. Voor iemand die zich voor Gierzwaluwen interesseert en de Franse taal machtig is, is het erg aan te bevelen.

De Gierzwaluw wordt er in vele facetten besproken in kleine hoofdstukjes en vele zwartwitfoto's. Zo kan men lezen over aanverwante soorten, de geografische verspreiding, het leven in de lucht, de jachtmethoden, de invloed van het weer, de habitat, het sociale leven en het geluid.

Ook op het broeden wordt in kleine hoofdstukjes nader ingegaan. Waarna de trek wordt behandeld en men kan wat lezen over de ouderdom, mortaliteit, vijanden, parasieten, beschrijving van een geschikte nestkast en aanbevolen literatuur en een verklarende woordenlijst.

Lionel Frederic: Le Martinet noir. 72 bladzijden, 15 zwartwitfoto's, 3 kaartjes, enkele tabellen en tekeningen (1994). Uitg. Eveil Editeur, 10 rue Goulebenéze, F-16710 Saint Yrieix, Frankrijk. ISBN 2-84000-003-2. Prijs Ffr. 80.

## Swifts

In het boek Swifts behandelt Phil Chantler alle 96 soorten gierzwaluwen en boomgierzwaluwen in achttien families waaronder de vijftien *Apus*-soorten waarvan er enkele bij ons kunnen voorkomen. Het doel van dit boek is informatie te leveren om de vele soorten beter te leren herkennen. De Belgische vogeltekenaar Gerald Driessens heeft op 24 kleurplaten de vliegbeelden van de soorten zowel van onderen als van boven getekend. Geen boek dus om als 'gids' mee op reis te nemen, omdat meestal maar enkele soorten van de kleine honderd in het te bezoeken land kunnen voorkomen. Want gierzwaluwen komen, met uitzondering van de Poolstreken, overal in de wereld voor. Ze behoren tot de moeilijk in het veld te herkennen vogels en een hoofdstuk in het boek behandelt zelfs de vraag of er nog onbeschreven gierzwaluwsoorten voorkomen. Dit zeer gespecialiseerde boek behandelt weliswaar een bijzonder interessante groep vogels, maar is toch het meest geschikt voor diegenen die zich grondig in deze vogels willen verdiepen. Bovendien is het boek Engelstalig. Het wordt uit-

gegeven door Ger Meesters Boekproducties Uitgeverij in samenwerking met de Britse The Pica Press als Dutch Birding Vogelgids 4. Daarom is het jammer dat er geen aandacht is besteed aan de Nederlandse namen van alle soorten, zodat daardoor de aantrekkelijkheid en waarde van het boek voor de Nederlandse en Vlaamse vogelaars sterk zouden zijn vergroot. De naamgeving is weliswaar een studie op zichzelf, maar voor een in Nederland uitgegeven vogelboek zeker de moeite waard. Niet iedereen gaat even handig om met al die Latijnse en Engelse namen. De tekst is zo volledig mogelijk en behandelt onderwerpen als determinatie (in het veld en in de hand), verspreiding (inclusief kaartjes), biotoop, geografische variatie, geluid en broedbiologie. Het is een gids waar men niet onderuit kan als men deze groep beter wil leren kennen.

Phil Chantler & Gerald Driessens: Swifts. A Guide to the Swifts en Treeswifts of the World. 237 bladzijden, 24 kleurplaten, vele kaarten en lijntekeningen (1995). Dutch Birding Vogelgids nummer 4. ISBN 90-74345-08-5. Uitg. Ger Meesters Boekproducties Uitgeverij, Vrijheidsweg 86, 2033 CE Haarlem (023) 533 60 44. Prijs f 75,-, Br. 1495.

## Vogels op het platteland

Een uit de Franse taal vertaald boekje toont ons een aantal vogelsoorten die wij op het platteland kunnen tegenkomen in een afwisselend landschap van akkers, weiden en houtkanten met hekken en kleine bosjes. Dank zij de stevige boekband en het folie beklede papier kan men dit boekje onder alle weersomstandigheden mee naar buiten nemen. De Hop, Roodkopklauwier, Grauwe Gors, Rode en Zwarte Wouw zijn soorten die wij echter in ons eigen land niet gauw tegenkomen. Maar zodra wij wat zuidelijker, in bijvoorbeeld Frankrijk, komen, maken wij een goede kans ook deze soorten op het platteland te zien. De vijf encyclopedische en praktische hoofdstukjes over het lichaam van een vogel, vogels observeren, de voortplanting, de trek en vogels beschermen zijn in zwartwit. Voor de beginnende vogelliefhebber een leuk boekje. Van volledigheid is echter in dit korte bestek geen sprake.

Marc Duquet: Vogels op het platteland. 48 bladzijden, vele illustraties in kleur (1996). Vertaling uit het Frans door Karla Laureys. Oorspronkelijke titel Oiseaux de la campagne. Uitgegeven door de Vlaamse uitgever Lannoo, Tielt en in Nederland gedistribueerd door BV Uitgeversmaatschappij Tirion, postbus 309, 3740 AH Baarn, (035) 541 20 50. Prijs f 29,50.

## Vogels in en rond de tuin

Meer dan honderd vogelsoorten zijn beschreven en afgebeeld met kleurenfoto's in een boekje over vogels die wij in de tuinen en parken kunnen verwachten. Behalve de kenmerken en de verspreiding worden van elke soort ook het geluid, biotoop, broedgedrag, voedsel en een waarnemingstip beschreven. Omdat het boekje oorspronkelijk van Duits origine is, worden er enkele soorten zoals de Noordse Nachtegaal, Kleine Zwartkop, Withalsvliegenvanger, Kleine Vliegenvanger, Roodkopklauwier, Taigagaai, Haakbek, Cirgors, Hop, Grijskopspecht, Middelste Bonte

Specht, Dwergooruil, Dwerguil, behandeld die wij in ons land nauwelijks mogen verwachten. De kleurenfoto's geven de behandelde soorten over het algemeen goed weer. Het is alleen jammer dat ook in dit boekje weer een aantal nestfoto's is opgenomen. Een leuk boekje, waarin best nog iets meer over het voorkomen in Nederland en België kon worden vermeld.

Detlef Singer: Vogels in en rond de tuin. 159 bladzijden, 280 kleurenfoto's (1996). Vertaling en bewerking Ger Meesters. Oorspronkelijke titel Gartenvogel. Uitg. BV Uitgeversmaatschappij Tiron, postbus 309, 3740 AH Baarn, (035) 541 20 50. Prijs f 29,50.

## Natuurgids Nederlandse Antillen & Aruba

Rondom de foto's die Karel Beyleveld tijdens zijn reizen naar de Nederlandse Antillen en Aruba maakte, is een tweetalige natuurgids samengesteld. De meest kenmerkende dieren, planten en landschappen passerend de revue. Door de ligging en aard van de Antillen ligt de nadruk op zee- en watervogels, die in groten getale op en rond de eilanden voorkomen. Op de Benedenwindse Eilanden komen circa 236 vogelsoorten voor en op de Bovenwindse Eilanden circa 122 soorten. De gids is vooral gericht op de toerist en pretendeert niet volledig te zijn en hij wordt gekenmerkt door de hoogstaande fotografische kwaliteit van de afgebeelde vogels, dieren en de perfecte druk. Ook zijn endemische (onder)soorten en regelmatig voorkomende winter- en trekvogels afgebeeld. De fotografische kwaliteit van de kleurenfoto's moet zeker ook mede te danken zijn aan het prachtige licht in deze gebieden. Per eiland zijn de beste vogelkijkpunten aangegeven op speciaal voor deze gids vervaardigde kaarten. Het boek wordt afgesloten met een checklist van alle voorkomende vogelsoorten. Voor elke toerist die één van deze eilanden gaat bezoeken, is het een waardevolle gids die tevens de gebruiker ervan nog sterker animeert op de prachtige vogels te gaan letten. Van de gids is ook een Engelstalige editie verschenen.

Karel Beyleveld: Natuurgids Nederlandse Antillen & Aruba (Nature guide Netherlands Antilles & Aruba). 112 bladzijden, 6 kaarten, 112 kleurenfoto's (1995). Uitg. GMB uitgeverij, Vrijheidsweg 86, 2033 CE Haarlem, (023) 533 60 44, in samenwerking met Van Dorp Aruba NV. ISBN 90-74345-06-9. Prijs f 39,90, Bfr. 795.

## Songbirds of Turkey

In een Engelstalig boek over de zangvogels van Turkije schrijft de Nederlander Roselaar. Op basis van omvangrijke literatuur- en museumstudies geeft hij een overzicht van alle in Turkije vastgestelde zangvogelsoorten en ondersoorten. De auteur wil bereiken dat men zich ervan bewust wordt dat een vogel die in Turkije of elders wordt waargenomen, niet zomaar tot een wijdverspreide soort behoort. De vogel kan deel uitmaken van een te onderscheiden populatie met een beperkte verspreiding, gekenmerkt door zijn eigen morfologische kenmerken. Deze kunnen door de bemoeienis van de mens onomkeerbaar verloren gaan. Het boek bevat 145 versprei-

dingskaarten. Bovendien worden door de auteur drie nieuwe subspecies voor deze omgeving beschreven. Behalve de Engelse en Latijnse soortnamen worden ook de Turkse soortnamen bij de soortbeschrijvingen én in de index vermeld, de Latijnse namen van de ondersoorten zijn achter niet in de index opgenomen. Om het tevens in Nederland uitgegeven boek een extra Nederlands accent te geven, zou het aan te bevelen zijn geweest als ook per soort de Nederlandse soortnamen waren vermeld. Meer ruimte had dit in elk geval niet behoeven te kosten. In hoofdstuk 6 worden de endemische subspecies vermeld en als bijlage is een checklist van de in Turkije voorkomende zangvogelsoorten opgenomen.

C.S. Roselaar: Taxonomy, morphology, and distribution of the Songbirds of Turkey: an atlas of biodiversity of Turkish passerine birds. 240 bladzijden, 149 kaarten, 3 bijlagen (1995). Uitg. GMB uitgeverij, Vrijheidsweg 86, 2033 CE Haarlem (023) 533 60 44. ISBN 90-74345-07-7. Paperback, 17 x 24 cm. Prijs f 65,-/Bfr. 1295.

## Birds of Eastern Africa

Het is ongelooflijk dat een Nederlander een geïllustreerde checklist heeft samengesteld van de vogels in Kenia, Tanzania, Oeganda, Ethiopië, Somalië en het eiland Socotra (behorend tot Jemen) en van 1487 vogels een afbeelding in kleur heeft gemaakt. Het is niet alleen een handzaam boek voor op reis maar ook de meest uitgebreide checklist voor dit gebied die voorlopig niet gemakkelijk kan worden overtroffen.

Welswaar zijn de afgebeelde vogels wat klein maar de juiste kenmerken komen daarbij toch goed uit. Het voordeel is dat het hierdoor een compacte gids is kunnen worden waarvoor gemakkelijk wat ruimte kan worden ingeruimd als men naar deze verre landen gaat. Deze nieuwe gids is vollediger en kleiner van formaat dan de 'Field Guide to the Birds of East Africa' van J.G. Williams & N. Ariott die voor het eerst in 1981 verscheen, vele drukken beleefde en duidelijk aan vernieuwing toe was. Ber van Perlo uit Wjichen heeft een frisse wind doen waaien en zal voorlopig wel niet gauw als veldgids voor Oost-Afrika kunnen worden overtroffen.

Ber van Perlo: Birds of Eastern Africa. Collins illustrated Checklist. 301 bladzijden, 1487 kleurenillustraties (1995). ISBN 0-00-219937-8. Uitg. HarperCollins Publishers Ltd, 77-85 Fulham Palace Road, London W6 8JB, Engeland. £ 14,99, f 47,50.

## Handboek 1996 van Natuurmonumenten

Kortgeleden hebben alle leden van Natuurmonumenten het nieuwe Handboek in de bus gekregen. Een boekwerk van zo'n 470 bladzijden. Doordat dun papier (55 grams) is gebruikt, kon de dikte tot een minimum worden beperkt. Het boek zit dan ook volgepropt met informatie over liefst 2400 natuur- en wandelgebieden. Ofschoon het vorige handboek 416 bladzijden besloeg, is de dikte hetzelfde gebleven en het formaat zelfs iets kleiner geworden. De spelling van de namen van de gebieden lijkt een beetje willekeurig te zijn. In sommige gevallen wordt de

oude spelling (bijvoorbeeld 'sch') gebruikt, terwijl in andere gevallen de nieuwe spelling (allen 's') wordt gebruikt. Voor diegenen die regelmatig gebruik maken van de topografische kaarten, veroorzaakt dat in sommige gevallen enige verwarring.

En ofschoon vrijwel elke gebruiker eerst in het handboek nagaat welke terreinen in zijn eigen omgeving worden genoemd, is het natuurlijk gemakkelijk in één boek de informatie te kunnen vinden van zo goed als alle natuur- en wandelgebieden in ons land. Reeds eerder verschenen zeven edities van dit handboek zodat er enige ervaring is verkregen bij de samenstelling ervan. Op 1 december 1995 werd de informatie voor het boek afgesloten.

H. Pel (bureauredactie): Complete Gids Natuur- en Wandelgebieden in Nederland. 470 bladzijden, circa 80 detailkaarten en kleurenfoto's (1996). Uitg. Vereniging Natuurmonumenten, Noorderinde 60, 1243 JJ 's-Graveland, (035) 655 99 33. Gratis voor leden. Winkelwaarde f 35,-.

## Natuur over wegen

In 1993 startte het ministerie van Verkeer en Waterstaat, Dienst Weg- en Waterbouwkunde (postbus 5044, 2600 GA Delft) het project 'Versnipperd... ontsnipperd', in het kader waarvan een tweetalig boek (Nederlands/Engels) 'Natuur over wegen (Nature across motorways)' is uitgegeven. Dit project heeft als doel de effecten van versnippering van ecosystemen en leefgebieden van flora en fauna ten gevolge van doorsnijding door infrastructuur te verminderen of te compenseren. Zo zijn binnen dit project voorzieningen gerealiseerd als ecoducten, dassentunnels en fauna-uitstapplaatsen in kanalen.

Het boek 'Natuur over wegen', dat naar aanleiding van het internationale congres 'Habitat Fragmentation and Infrastructure' van 18 tot 21 september 1995 te Maastricht en Den Haag is ontwikkeld, geeft een overzicht van de kennis die Rijkswaterstaat op dit gebied heeft opgedaan. Op boeiende en fraai geïllustreerde wijze wordt getoond hoe Rijkswaterstaat in het algemeen en de Dienst Weg- en Waterbouwkunde in het bijzonder, oplossingen zoekt en vindt voor het spanningsveld tussen infrastructuur en natuur. In het boek wordt dit voor drie aandachtsvelden onder de loep genomen. Het infrastructuurbeleid volgt uit het 'Tweede Structuurschema Verkeer en Vervoer (SVV-II)' uit 1990. Hierin is getracht een duurzaam evenwicht te vinden tussen het verbeteren van de bereikbaarheid en het verbeteren van de leefbaarheid. In het SVV-II wordt gekozen voor een inrichting van ons land en voor een verkeers- en vervoerssysteem, waarbij zo zuinig mogelijk wordt omgesprongen met schone lucht, energie en schaarse ruimte en natuur. Bij het aandachtsgebied 'bereikbaarheid' staan het onderhouden en het beter benutten van de bestaande infrastructuur voorop. Het onderhoud omvat onder meer het bermbeheer van circa 2100 kilometer snelwegen.

Op het terrein van het natuurbehoud, dat is vastgelegd in het 'Natuurbeleidsplan' (1990) en het 'Structuurschema Groene Ruimte' (1993), is tevens het compensatiebeginsel geïntroduceerd.

Het compensatiebeginsel gaat uit van het principe 'geen netto verlies' van areaal met natuur-, landschaps- of recreatiewaarden bij de aanleg van infrastructuur.

Het boek geeft een overzicht van de kennis en kunde die Rijkswaterstaat de afgelopen jaren heeft opgedaan op de drie deelgebieden 'ontsnippering', 'bermen' en 'compensatie'.

Fred Mutsaers: Natuur over wegen (Nature across motorways). 103 bladzijden, vele kleurenillustraties (1995). ISBN 90-3693-7027. Uitg. Rijkswaterstaat (RWS), Dienst Weg- en Waterbouwkunde (DWW), postbus 5044 (bezoekadres Burghweg 1), 2600 GA Delft. (015) 269 94 75 (E.G. Voorsluijs).

## Dieren op en langs de weg

Voor het eerst is in ons land een boekje verschenen over dieren bij de weg. Het is ontstaan uit een behoefte in de praktijk van het wegbeheer. Veel wegbeheerders worden immers geconfronteerd met dieren die worden doodgereden. Om het aantal verkeersslachtoffers onder de dieren te beperken, zijn in de afgelopen jaren op steeds meer plaatsen bij wegen maatregelen getroffen voor de fauna. Betrouwbare gegevens over verkeersslachtoffers onder de dieren zijn daarvoor vaak onmisbaar. Kantonniërs en andere wegbeheerders, voor wie dit boekje is geschreven, kunnen een belangrijke rol spelen bij het aanleveren van deze gegevens. Het zakgidsje voor de herkenning van dieren die men bij de weg aantreft, kan daarbij goede diensten bewijzen.

Bermbeheerders kunnen bij de inrichting en het beheer van de berm rekening houden met het gedrag van de langs de weg voorkomende dieren, zoals dit bij alle soorten is beschreven. Zo kunnen ruige hoekjes, blad- en takkenhopen worden gemaakt waar dieren nest- of schuilgelegenheid vinden. Bij de inrichting van de bermen kan bijvoorbeeld worden afgezien van de aanplant van bedragende heesters dicht langs de weg, waar besetende vogelsoorten op af komen. Van ruim honderd diersoorten zijn beschrijvingen, (seizoenen, kenmerken, gedrag langs de weg, bijzonderheden, aanvaringsrisico en een kleurenfoto) opgenomen naast een algemene inleiding over wegen en dieren en informatie over de registratie van fauna-verkeersslachtoffers. In de bijlage wordt de lijst van bedreigde en beschermde diersoorten vermeld, maar de Rode Wouw ontbreekt bij de Rode Lijst van vogelsoorten.

Het initiatief voor dit boekje werd genomen door milieumedewerkers van de Dienst Weg- en Waterbouwkunde (DWW) van Rijkswaterstaat. In eerste instantie is dit idee in een stageopdracht voor Elsa Voorsluijs van de Agrarische Hogeschool (Milieukunde) te Delft uitgewerkt. Belangrijke bijdragen zijn geleverd door Dick Jonkers.

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijkswaterstaat, Dienst Weg- en Waterbouwkunde (redactie J.G. de Vries): Dieren op en langs de weg. 144 bladzijden, ruim 200 kleurenfoto's en tekeningen (1995). ISBN 90-36-93705-1. Uitg. Dienst Weg- en Waterbouwkunde, Rijkswaterstaat, postbus 5044, 2600 GA Delft, (015) 269 94 75 (E.G. Voorsluijs). Prijs f 19,95 (voor KNNV-leden f 16,95), verkrijgbaar bij de KNNV-Uitgeverij, Oudegracht 237, 3511 NK Utrecht, (030) 233 35 44.

## Beken stromen

De subgroep Beekherstel van de Werkgroep Ecologisch Waterbeheer samen een onderdeel van de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA), heeft een leidraad uitgebracht voor ecologisch beekherstel. Het rapport bevat zeer veel concrete informatie. De auteurs leggen daarnaast ook de vinger op een aantal zere plekken. Zo is er nog geen goede methode om het herstel van beken kwantitatief te monitoren. Er is nog te beperkt informatie met betrekking tot de synecologie van organismen binnen beeksyste- men en het herstel van een beek wordt nauwe- lijks gevolgd. Veel informatie in dit rapport heeft betrekking op organismen uit zo'n beek maar bevat niets over dieren die van buitenaf zich aan- getrokken voelen tot beken, zoals bijvoorbeeld Oeverwaluw, IJsvogel, Grote Gele Kwikstaart, Waterspreeuw. En dan hebben wij het niet eens over tijdelijk passanten tijdens de trek of over- winteraars. Dit maakt duidelijk dat vogelwerk- groepen en andere actieve natuurbescher- mingsorganisaties er goed aan doen zich bezig te houden met beekherstelprojecten. De over- vloedige en goed gedocumenteerde informatie kan inderdaad ook een leidraad zijn voor vogel- vrienden bij het verkrijgen van inzicht in ecologi- sche verbanden.

Pierre Maréchal.

Verdonschot, P. (eindredactie) et al: Beken stromen. Lei- draad voor ecologisch beekherstel. 236 bladzijden, rijk geïllustreerd met tekeningen, foto's (zwartwit en in kleur), tabellen en figuren. Een uitgebreide literaturop- gave en verklarende lijst voor woorden en begrippen onder- steunen de inhoud (1995). Het rapport is uitsluitend te bestellen bij Hageman Verpakkers BV, postbus 281, 2700 AC Zoetermeer, (079) 361 11 88 met vermelding van het bestelnummer 95-03 WEW-06 en ISBN 90.74476.26.0. Prijs inclusief verzendkosten f 47,17.

## Omgevingskwaliteit voor biodiversiteit

Wereldwijd neemt de verscheidenheid aan le- vensvormen af. Het verdrag van Rio (Verdrag inzake biologische diversiteit) is ook door Neder- land ondertekend. Met de uitvoering krijgen wij te maken met veel onzekerheden. Hoe ga je daarmee om? De problematiek wordt systema- tisch uitgewerkt. Het rapport hiervoor is belang- rijk voor beleidsmakers en bestuurders in milieu- en natuurorganisaties. Het maakt meteen duidel- ijk dat in een land als Nederland, waar toch erg veel kennis voorhanden is, de uitvoering van het genoemde verdrag nog op heel wat problemen kan stuiten. Overigens heeft ondergetekende twijfels bij de stelling dat 'er voldoende kennis is om nu reeds zinvol beleid te kunnen voeren'. De studie omvat een rapportdeel en een adviesdeel.

P.M.

S.A. Sprengers, R.C.H. Flipphi & B.H. van Leeuwen: Omgevingskwaliteit voor biodiversiteit. Onderzoekpro- grammering & Hantering van onzekerheid. 178 bladzij- den met tabellen en figuren. Te bestellen bij het bureau van de Raad voor het Milieu- en Natuuronderzoek (RMNO), Rijswijk (Z.-H.) door overschrijving van f 25,- op postrekeningnummer 487 650, onder vermelding van 'toezending RMNO-publikatienummer 112 en 113'.

## Stichting Stadsnatuur Eindhoven

Op zaterdag 2 maart 1996 is door het gemeente- bestuur van Eindhoven een paddepoel overge- dragen aan de nieuwe Stichting Stadsnatuur. De stichting is een samenwerkingsverband tussen Vogelwerkgroep De Kempen-Commissie Stads- vogelwerkgroep, RAVON-Noord-Brabant, afde- ling Eindhoven, IVN-afdeling Eindhoven, KNNV- afdeling Eindhoven, de Vleermuisstichting Noord-Brabant en de Vleermuisgroep Noord- Brabant. De stichting wil de daad bij het woord voeren en actief werken aan het scheppen van kansen voor natuurelementen, flora en fauna in het Eindhovense stadslandschap. Het gemeen- tebestuur is voornemens in de toekomst meer (half-)natuurlijke gebiedjes in de stad over te dra- gen aan de stichting. Deze stichting zal zorgdra- gen voor een verantwoord beheer.

Nadere informatie bij mevrouw J. Verheugt, De Regge 37, 5626 GZ Eindhoven, (040) 262 27 40.

P.M.

## Boomklevers en het verstopen van voedsel

Onderzoekers uit Spanje hebben, tijdens een onderzoek in Centraal-Spanje, de hypothese be- vestigd gevonden dat Boomklevers meer tijd besteden aan het verstopen van ongepelde za- den dan aan gepelde. Boomklevers besteden veel tijd in de herfst en de winter om ongepelde zaden zo goed mogelijk te verstopen. Men neemt nu aan dat in moeilijke tijden met weinig voedsel de evolutionaire strategie neigt naar de besparing van energie. Goed verstopte afgepel- de zaden dragen aldus bij tot het overleven van Boomklevers.

P.M.

Bron: Moreno, E. & L.M. Carrascal (1995): Hoarding Nuthatches spend more time hiding a husked seed than an unhusked seed. *Ardea* 83 (2): 391-395.

## Pimpelmees kiest voor andere voedselstrategie

Een aantal onderzoekers bestudeerde op Corsi- ca het voedsel van de Pimpelmees tijdens het broedseizoen. Bij een nest waarvan de jongen dertien dagen oud waren, kwam het vrouwtje niet meer terug. Het mannetje nam de verzor- ging van de jongen geheel op zich. Het mannetje veranderde het menu en bracht steeds meer Wandelende Takken (*Phasmatidae*) naar het nest. Deze prooivorm is ongewoon voor Pimpel- mezen. Het aandeel in het aangedragen voedsel bedroeg tot veertig procent. De onderzoekers hebben geen enkele pimpelmezenpaar aange- troffen die deze insecten aan hun jongen voerde. Het lijkt erop dat het mannetje een bewuste keu- ze had gemaakt voor deze prooivorm. Misschien om daarmee tijd en energie te besparen?

P.M.

Bron: Banbura, J., J. Blondel, H. de Wilde-Lambrechts, M.-J. Galan & M. Maistre (1995): The death of the mate caused a shift in the composition of food brought to the nest by a widowed male Blue Tit (*Parus caeruleus*). *No- taki Ornitologiczne* 36 (1/2): 176.